

Звіт про результати

фокус-групового дослідження серед аспірантів Медичного інституту

Фокус-групові дослідження серед аспірантів **Медичного інституту** Сумського державного університету, що навчаються за освітньо-науковими програмами Медичного «Медицина» та «Біологія» проведене 7 квітня 2021 року в онлайн-форматі в рамках впровадження системи внутрішнього оцінювання якості освітньої діяльності та підготовки освітніх програм до акредитації.

Дослідження проводяться Лабораторією виміру якості вищої освіти сумісно з Бюро моніторингу якості вищої освіти СумДУ з метою вивчення оцінок здобувачами вищої освіти різних складових реалізації освітньо-наукової програми.

Об'єкт дослідження – процеси формування і зміни оцінок здобувачами різних складових реалізації освітньо-наукової програми, а також чинники, що визначають їх власну мотивацію та поведінку в ході навчання.

Предмет дослідження – оцінки здобувачами складових реалізації освітньо-наукових програм та чинники, що впливають на їх формування.

Форма дослідження – якісне, дискусія у форматі **фокус-групи**.

Мета даного соціологічного дослідження визначалась **загальними цілями забезпечення** якості освітньої діяльності, зокрема – необхідністю напрацювання та надання пропозицій щодо вдосконалення підготовки за освітньо-науковими програмами (докторів філософії).

Методика дослідження. Проведення даного дослідження передбачало адаптацію Лабораторією виміру якості вищої освіти до онлайн формату методики проведення фокус-груп, яка дозволила б отримати достовірні дані з врахуванням особливостей об'єкту дослідження та даної цільової групи.

Модераторами виступили фахівці ЛВ. Формат роботи і запису – платформа Google Meet.

В якості інструменту був застосований розроблений та затверджений у встановленому порядку спеціальний гайд-сценарій, який охоплював важливі для формування загальної оцінки блоки питань: освітню компоненту, якість викладання, наукове керівництво, загальну підтримку освітньої програми.

Збирання даних проводилось методом глибинного колективного інтерв'ю шляхом відеозапису відповідей учасників та учасниць на запитання, що ставилися модератором фокус-групи. Враховувались також окремі зауваження, доповнення або реакції на репліки інших учасників.

Обробка даних виконувалась шляхом розшифрування відеозаписів, а також рукописних записів спостережень і вражень модераторів стосовно емоційної атмосфери, невербальних реакцій учасників, неформального розподілу ролей між учасниками. На основі такої обробки зроблені узагальнені висновки.

Розмір фокус-групи був оптимальним – 12 осіб, 4 з яких представляли ОНП «Біологія», що дозволило сформулювати висновки ОНП «Біологія» та ОНП «Медицина».

1. В цілому учасники досить позитивно оцінюють навчання за даними ОНП. Так, відповідаючи на запитання щодо **задоволеності** власним вибором освітньої програми відповіді були **однозначно ствердними. Їх очікування виправдались повністю.** «Цілком справдилися, на 100%», «95-99%», «Я знав куди я йду, тому все, що очікував, те й отримав, навіть більше».

Повністю задоволені 9 респондентів – ті, хто від коментував. Серед них всі з ОНП «Біологія». Хоча певні труднощі з визначенням оцінки мала здобувач вищої освіти першого курсу, оскільки за її словами, поки важко судити, переживає, чи справиться з роботою.

Цікавим спостереженням є й те, що більшість учасників/ць зазначали відсутність страху чи сумнівів, адже йшли на вже знайомі кафедри, до своїх викладачів, що додавало впевненості і підтримку викладачів – у різних коментарях – як позитив зазначають постійно.

2. Досить високо оцінюють аспіранти рівень забезпечення їх досліджень необхідним обладнанням та атмосферу, що сприяє дослідженням і творчості. Ці складові вони відносять до **позитивних сторін обох ОНП.** Модератори уточнили, чи стосується це і ОНП «Біологія» і отримали ствердну відповідь. Респонденти **ОНП «Медицина»** зазначили: «Те, що вразило і приємно здивувало – це велика кількість обладнання, до якого є доступ, і завжди допомога колег, не тільки наукового керівника, але й інших, хто працює в цьому напрямку», «Є реальна можливість спілкування з іноземними колегами та академічної мобільності». **Респонденти ОНП «Біологія»:** «Абсолютно згодна», «Приєднуюсь».

3. На запитання модератора «**Що віднесли б до негативних сторін ОНП і що найбільш розчаровує?**» не було однозначних і впевнених відповідей, що свідчить про відсутність нагальних та невирішених проблем. Учасники фокус-групи зазначили, що переважна більшість таких питань носить робочий характер і швидко вирішується. **Респонденти ОНП «Біологія»:** «Деякі проблеми з експериментами, робочі моменти, які не стосуються ОНП». **Респонденти ОНП «Медицина»:** «Розчарувань не було. Один професор говорив, що можливо буде започаткована практика по захисту дисертацій, де не береться сама дисертація, а пишеться оглядова стаття по результатам, по твоїм досягненням. Але цього поки немає. І це, мабуть, залежить не від МІ та не від університету».

4. На основі обговорення можемо зробити висновок, що **зміст ОНП відповідає науковим інтересам здобувачів і їм цікаво працювати** у визначеному напрямку. Учасниками була висловлена впевнена позиція і щодо врахування їх інтересів при формуванні теми дисертації. На сьогоднішній день всі **задоволені обраною тематикою.** **Респонденти ОНП «Медицина»:** «Мої інтереси різносторонні, для мене було проблемою вибрати щось одне, я вважаю, те що я обрав – повністю відповідає моїм інтересам». «Це цікаво. Особисто мій обраний напрямок він абсолютно відрізняється від того, чим я займаюся в повсякденній практиці. Я працюю на перспективу, але те, чим я зараз займаюся – це більше робота в лабораторії. Це для мене в новинку, мені необхідно було освоювати це майже з нуля. Багато цікавих моментів, які пов'язані і не пов'язані з

моєю роботою». **Респонденти ОНП «Біологія»:** «Повністю задоволена темою. Перед тим як отримати свою тему, я довгий час працювала у цьому напрямку будучи студенткою. Тому ця тема для мене не була шоком та відкриттям. Я приблизно розуміла чим буду займатися. В аспірантурі ця тема конкретизувалася. Ми з науковим керівником разом вивели мій напрямок», « Я задоволена тематикою дисертації. Тема не нав'язувалася».

5. Питання, що стосувалося навчального навантаження не викликало жвавого обговорення. Респонденти зазначили, що в цілому їм вистачає аудиторних годин для розуміння змісту навчальних дисциплін. Для виконання завдань самостійної роботи викладачі надають достатньо часу.

Питання щодо **випадків недобросовісного відношення** з боку викладачів, зокрема, неякісного проведення занять викладачами **не викликало у респондентів жодного інтересу**. І навіть повторене модератором пізніше, в іншому форматі, також не знайшло підтримки.

6. Переважну більшість **запланованих навчальних курсів** аспіранти вважають цікавими і корисними, а їх кількість - достатньою для формування загальних компетентностей.

Респонденти ОНП «Медицина»: «З висоти 3 курсу скажу, зайвого не має. Такі предмети як основи наукових досліджень, англійська, написання проєктів, методика викладання – це пригодиться, а інше ми самі обираємо, те що хочемо бачити в своєму курсі».

Респонденти ОНП «Біологія»: «Достатньо чи ні - зможу сказати на 2-3 курсі, але вже зараз розумію, що всі ці заняття корисні». «Підтримую попередню думку. Ми не повинні вузько розвиватися».

7. Обговорення питання щодо того, чи включає програма достатньо **навчальних дисциплін, необхідних для успішного виконання дисертаційного дослідження**, показує, що практично всі учасники позитивно оцінили в цій частині дисципліни, які вивчають.

Респонденти ОНП «Медицина»: «Поки я знаходжуся на 1 курсі, важко сказати чого не вистачає для дисертації»

Респонденти ОНП «Біологія»: Вважаю, що дисциплін було достатньо, але щодо статистики – можна було б більше. Важкувато самому рахувати статистику».

8. Систему вибору дисциплін в рамках ОНП оцінюють **позитивно**.

Респонденти ОНП «Біологія»: «Мене все влаштовує, адже ми самі обирали». «Перелік був достатньо широкий. Після вибору в мене була консультація з науковим керівником, він підтримав мій вибір».

Респонденти ОНП «Медицина»: «Повністю згодна».

9. Не викликало жодного інтересу питання щодо доступу до наукометричних баз даних («немає проблем», «а в чому тут проблема?»), «інформації – море»), до лабораторного, клінічного або іншого обладнання та інформації під час навчання в аспірантурі?

Респонденти ОНП «Медицина»: «За клінічне не скажу, а за лабораторне, те що стосувалося моєї дисертації, доступ був завжди. Коли ми записувалися на скануючий електронний мікроскоп – була невелика черга. Але загалом все влаштовує».

Респонденти ОНП «Біологія»: «Не можу згадати, щоб були якісь проблеми». «Якщо і виникають якісь робочі моменти, науковий керівник завжди допомагає вирішити».

10. Дуже позитивно в цілому висловлюються аспіранти про своїх **наукових керівників**, при цьому не забуваючи і про інших викладачів кафедр, які «завжди допомагають». Їх задовольняє процес спілкування з науковим керівником – при виборі дисциплін, формуванні теми дисертації, підготовці наукових публікацій.

Респонденти ОНП «Біологія»: «Мій науковий керівник завжди на зв'язку, ми на одній кафедрі, він допомагає мені абсолютно у всьому. І точно так професорсько-викладацький склад. За 3 роки лекцій – ні один викладач нашої групі не відмовив, всі спілкувалися, відповідали на питання, не було жодних дорікань»

Респонденти ОНП «Медицина»: «Аналогічний досвід», «Всім задоволена, ставлю оцінку 5. Не мала жодного супротиву в консультаціях, надання допомоги, спілкуванню», «Ми задіяні на кафедрах, як викладачі чи погодинники, тому з науковими керівниками в постійному контакті. Немає жодних проблем знайти керівника чи викладача».

11. Щодо досвіду виконання науково-дослідних тем і задоволеності рівнем залучення до такої роботи - відповіді були не завжди впевнені. І це можна пояснити, насамперед, різним досвідом оскільки були представники всіх курсів навчання. Проте загальний висновок, який можна зробити за результатами узагальнення – **це співпадіння тематики кафедри і власних дисертаційних інтересів аспірантів.**

Респонденти ОНП «Медицина»: «Залучалися», «Якщо кафедра мала всеукраїнську науково-дослідну роботу, то всі аспіранти в різній мірі були залучені. Хтось працював з літературою, хтось з дослідженням, хтось зі звітом», «Безліч мотивів, починаючи з цікавості до даної теми і співпадінням інтересів». «Інколи перекликаються теми НДР з власним дисертаційним дослідженням. Плюс є певна система стимулювань та винагород, фінансова підтримка».

Респонденти ОНП «Біологія»: «Повністю поділяю думку. Має працювати вся кафедра. І є власний досвід – це допомагає при підготовці дисертації – краще розумієш завдання».

12. Щодо досвіду академічної мобільності, участі у міжнародних конференціях, публікаціях тощо, спілкування у форматі фокус-групи дало досить **неочікувані результати.** За словами учасників, не мовні чи матеріальні чинники, а саме **сімейні обставини** визначаються як **основні стримуючі чинники.** Самі ж аспіранти **добре поінформовані та зацікавлені.**

Респонденти ОНП «Біологія»: «Стримуючий фактор – це сім'я, не лише у жінок, але й у чоловіків. Якщо є родина, ми зосереджуємося більше на дослідницькій роботі, яку можна виконати вдома, не виїжджаючи за кордон, не відлучатися на тривалий час. А загалом це гарний досвід, якщо випадає така можливість, і не має стримуючих факторів, потрібно це робити. Це неоціненний досвід», «Запрошення поступали»

Респонденти ОНП «Медицина»: «Досвіду не було. Але можливість є. Мені пропонували скористатися. Просто я мама в декреті. Якби не дитина, то інших

стримуючих чинників не має», «Єдиний стримуючий чинник – Ковід 19», «Вся інформація на кафедрі є»

13. Що особисто вважають основним результатом навчання за даною програмою (питання комплексне, і в ході обговорення уточнювалось: Чи були Ви ознайомлені з загальними результатами на період вступу? Чи змінилась оцінка? Чи обрали б Ви знову цю програму, якби була така можливість?)

Респонденти ОНП «Медицина»: «Буде дисертація, навички дослідницької роботи, в лабораторії, комунікація з колегами, розширення професійного та особистого кола спілкування. З'являються знайомства – знаєш до кого звернутися в тій чи іншій ситуації. Академічна мобільність дає можливість познайомитися з колегами за кордоном і в перспективі напрямки свого подальшого розвитку вибрати»; «Кар'єрний ріст. Ти сам розвиваєшся, здобуваєш певні знайомства не тільки на теренах СумДУ, але й в Україні, за кордоном. З'являється можливість працювати за кордоном»; «При вступі – результатом бачили лише дисертацію. А отримали більше».

Респонденти ОНП «Біологія»: «Я тільки поступила, але вже бачу масу можливостей. В мене вже був досвід міжнародної академічної мобільності в якості студентки. Ті контакти, які я там здобула – вони допомагають мені зараз, вже коли я аспірантка»

Як висновок, слід зазначити, що **90% учасників знову обрали б ці освітні програми.**

14. Чи вдалось отримати, здобути компетентності, потрібні для подальшої професійної діяльності? (або – для молодших курсів – чи бачать такі перспективи?)

З викладанням пов'язують свою роботу лише 4 людини.

Респонденти ОНП «Медицина»: «На даний момент ми повністю задоволені, бо отримуємо те, що потрібно зараз. Лише у майбутньому зможемо оцінити – чи отримали все, що було необхідно. Але маючи певні навички, зможемо самі знайти та довчити все, чого не вистачило»

Респонденти ОНП «Біологія»: «Я працюю на кафедрі морфології, викладацька діяльність тісно пов'язана з науковою роботою. Якщо ти викладач, ти обов'язково маєш займатися дослідницькою роботою для саморозвитку».

15. Чи вплинули на висловлену оцінку форми і методи навчання та викладання? Чи більше вплинуло наукове середовище, умови для дослідницької діяльності?? Які інші чинники вплинули?

Респонденти ОНП «Медицина»: «Комбінація чинників. Від самого аспіранта залежить 60% приблизно. Якщо ти сам не будеш рухатися, вчитися, дізнаватися нове, ніхто за тебе це не зробить. Наукові знання, середовище і всі інші фактори – це 40%. Середовище певним чином формує тебе як науковця»; «Факторів багато. Ми повинні розвиватися різносторонньо». «Заважала лінь. На першому році навчання було важко поєднувати основне місце роботи з аспірантурою і роботою на кафедрі. Дуже насичений був 1 рік. На 2 році було менше дисциплін і більше вільного часу».

Респонденти ОНП «Біологія»: «Думаю, середовище. Дуже повезло з кафедрою».

По завершенню основного обговорення учасникам/цям пропонувалось висловитись стосовно того, на які питання (в рамках обговорюваної теми) їм самим хотілось би відповісти.

Таких не прозвучало. При цьому самі учасники досить позитивно оцінили дискусію, що відбулась, вважають її корисною.